

UMJETNOST U SLUŽBI REVOLUCIJE

NEKOLIKO HISTORIJSKIH PRIMJERA

■

ODABRALE:

[BLOK]:

ANA KUTLEŠA,

IVANA HANAČEK,

VESNA VUKOVIĆ

.....68

Suvremena umjetnička proizvodnja i još više govor o suvremenoj umjetnosti uvelike su određeni retorikom društvene promjene, utemeljenom na društvenom angažmanu umjetnika, koji će nas slobodni od društvenih zadanosti i kao ljudi od mašte povesti prema napretku, i u biti autonomnom pozicijom umjetnosti kao mjestu emancipacije. Ideologem društvenog angažmana u umjetnosti toliko je snažno prisutan da postaje gotovo samorazumljiv: tako se govori o tzv. društvenom obratu nakon 1990-ih i – u novijim žanrovskim odrednicama – o tzv. socijalnoj praksi. Istovremeno je u političkom polju ljevica doslovno rastočena u niz mikropolitčkih formacija: sa scene su nestale jake političke partije, borbeni sindikati i sl. Dakle umjetnici danas operiraju u vrlo heterogenom i posve decentraliziranom političkom polju, nisu u vezi s političkim projektom, eventualno s labavo definiranim antikapitalizmom. U takvom kontekstu stoga ne treba čuditi ni to da – čak i kad zagovaraju radikalne pozicije – umjetnici ostaju u svijetu umjetnosti. Za razliku od avangardista koji su stremili napuštanju umjetničke prakse i dokidanju institucije umjetnosti, umjetnici današnjice ne žele napustiti svijet umjetnosti, već žele umjetnost učiniti korisnom, upravo *umjetnošću* mijenjati svijet. Međutim, i opet za razliku od povijesne avangarde, za to nemaju političku podršku.

Stoga nam se činilo nužnim u broju koji obrađuje odnos umjetnosti i društvenih pokreta napraviti korak unatrag i pitanja koja se otvaraju pred nama promotriti na pozadini diskursa političke umjetnosti i umjetničkog udruživanja između dva svjetska rata, u doba nakon Oktobarske revolucije i pred nadirućim fašizmom. Napravile smo izbor iz manifesta i programatskih tekstova kako publici poznatih tako i nepoznatih revolucionarnih umjetničkih udruženja te ih promotrile pod svjetlom aktualne društvene situacije, u kojoj kontradikcija između sve glasnijih zahtjeva za angažmanom i vrlo ograničenih realizacijskih mogućnosti u okvirima kapitalističkog društva raste iz dana u dan.

Polazište je i referentna točka svih izabраниh razmišljanja o poziciji i ulozi umjetnosti u društvu (post)revolucionarna Rusija. U okviru kulturne revolucije u godinama nakon Oktobarske revolucije pred umjetnike je postavljen tako važan zadatak kakav nikad dotad u povijesti nisu imali: uloga u izgradnji i organizaciji novog društva i novog čovjeka. Izbor otvaramo *Deklaracijom* Udruženja umjetnika revolucionarne Rusije iz 1922. godine – realističkom frakcijom koja se žestoko obrušavala na avangardne prakse optužujući ih za intelektualizam i reprodukciju buržuskog poretka. Udruženje umjetnika revolucionarne Rusije brojilo je 1926. godine čak 26 filijala. Borba između avangardista i štafelajnog slikarstva u Sovjetskom Savezu umnogome je obilježila 1920-te i 1930-te godine. Stoga izbor uključuje i *Deklaraciju* Udruženja umjetničkog rada Oktobar iz 1928. godine, koje nastavlja liniju Proletkulta, eksperimentalne umjetničke institucije stasale u revoluciji 1917. koja je zagovarala industrijalizam/produktivizam i tehnicizam u umjetnosti nasuprot realističkoj tehnici kao padu u konzervativizam prošlosti. Udruženje umjetničkog rada Oktobar okupilo je mnoga kanonska imena: Rodčenko, Stepanova, Lisickij, Ejzenštajn, braća Vesnin, Hannes Meyer, Diego Rivera... Tekst Diega Rivere *Revolucionarni duh u modernoj umjetnosti* iz 1932. godine važan je kao artikulacija individualne pozicije umjetnika izvan sovjetskog konteksta. Otvoreno se svrstavajući na stranu komunizma, Rivera se razračunava s optužbama za propagandu kakve plasiraju zagovornici autonomne umjetnosti. Nadalje Rivera ističe umjetnosti murala kao najznačajniju umjetnost za proletarijat i kritizira štafelajnu sliku koja kao luksuzni objekt „teško da može postati sredstvo proletarijata“. S obzirom na njegov angažman u Udruženju Oktobar ovo daje dodatni zamašnjak raspravi između realista i produktivista. Umjetnost murala kao „borbena, obrazovna umjetnost za sve“ osnovna je programatska smjernica *Deklaracije o društvenim, političkim i estetskim principima* koju je priredio David Alfaro Siqueiros 1922. godine, a potpisali su je svi članovi Sindikata tehničkih radnika, slikara i kipara. David A. Siqueiros bio je jedan od vođa meksičkog muralizma, umjetničkog pokreta koji je krenuo 1920. godine nakon Meksičke revolucije prateći razvoj Meksika iz ruralne u industrijaliziranu zemlju (vođe su pokreta uz njega bili prominentni slikari Diego Rivera i José

Clemente Orozco). Murali su se obraćali domorodačkom stanovništvu preuzimajući motive iz njihove narodne umjetnosti, ali su i snažno obilježeni elementima marksizma: borbom radničke klase protiv eksploatacije.

Nakon neuspjele socijalističke revolucije u Njemačkoj 1918. godine sukob komunista i socijaldemokrata odvijao se, dakako, i u umjetničkom polju. Već 1918. godine osnovana je umjetnička grupa Novembar, a Crvena grupa (Rote Gruppe), koju predstavljamo *Manifestom* iz 1924. godine proizišla je upravo iz opozicije Novembru. Riječ je o prvoj koaliciji komunističkih umjetnika koja je okupljala uglavnom suradnike radničkih novina *Der Knüppel* (Batina), a članovi su, uz ostale, bili: Otto Dix, George Grosz i John Heartfield. Grupa je bila aktivna do 1927. godine, a njezin je program ušao u statute Udruženja revolucionarnih likovnih umjetnika Njemačke (poznatije kao Asso). Ovdje donosimo i njihov *Manifest* (i spomenute *Statute*) objavljene 1928. godine. Asso je slijedio primjer Udruženja umjetnika revolucionarne Rusije pa su nakon berlinske grupe osnovane brojne filijale diljem Njemačke. Njujorški klub Johna Reeda, američki savez lokalnih organizacija usmjerenih na marksističke pisce, umjetnike i intelektualce pokrenuli su suradnici časopisa *The New Masses* koje se otvoreno izjašnjavalo kao glasilo Komunističke partije i u kojem je objavljen *Nacrt manifesta* 1932. godine. U kontekstu kapitalističke krize i u osvit nadolazećeg rata, *Manifest* je usmjeren na srednjoklasne intelektualce pozivajući ih da se pridruže revolucionarnoj borbi radničke klase, da napuste svoje liberalne pozicije i da proizvodnji umjetnosti pristupe „s gledišta revolucionarnih radnika“. Iako smo demarkacijsku liniju u izboru tekstova postavile prije početka Drugog svjetskog rata, napravile smo jednu iznimku. Riječ je o *Dokumentu o stajalištu br. 1: O revolucionarnoj umjetnosti* koji je u novinama The Black Panthers 1970. godine objavio Emory Douglas, ministar kulture u Partiji Crnih pantera. Usmjeren na uspostavljanje revolucionarnog socijalizma, Partija Crnih pantera umjetnost je shvaćala kao jedan od instrumenata borbe i jedan od aspekata organizacije društvene stvarnosti, poput programa u zajednici koje su provodili. Utoliko je ovaj dokument bliži programatskim tekstovima umjetničkih udruženja u postrevolucionarnoj Rusiji i Sovjetskom Savezu nego onovremenim istupanjima umjetničkih kolektiva usmjerenih institucionalnoj kritici i promjenama isključivo u umjetničkom polju.

Nismo zaobišle ni lokalni kontekst, stoga donosimo *Manifest* Udruženja umjetnika Zemlja na naslovnoj stranici kataloga njihove prve izložbe 1929. godine. Zemlja je bila udruženje slikara, kipara i arhitekata ljevičarske orijentacije, prvo umjetničko udruženje takve vrste u Hrvatskoj.

Za kraj valja napomenuti da ovaj izbor nema namjeru predstaviti sustavan pregled, jer to u našim proizvodnim okolnostima, ali i zbog slabe dostupnosti izvora i jezičnih barijera, ne bi niti bilo moguće. Utoliko smo se morale osloniti na objavljene i sabrane tekstove, koji su na ovom mjestu prvi put prevedeni na hrvatski. Izbor tekstova počiva na uvodno zacrtanoj poziciji: promotriti te povijesne dokumente pod svjetlom aktualne društvene situacije. To znači posebnu pažnju obratiti jeziku: pojmovima i konceptima koji su tada nudili razumijevanje kako pozicije umjetnika i umjetnosti u društvu tako i procesa koji izgrađuju društvo. Takvo sistemsko zahvaćanje stvarnosti i vlastite pozicije u njoj početna je pozicija progresivnog angažmana (u umjetnosti).

**AKhRR (Ассоциация художников
революционной России –
Udruženje umjetnika revolucionarne Rusije):
Deklaracija**

█

Slavna je Oktobarska revolucija, oslobađajući kreativne snage naroda, probudila svijest masa i umjetnika – glasnogovornika duhovnog života naroda.

Naša je građanska dužnost pred čovječanstvom da, umjetnički i dokumentarno, zabilježimo revolucionarni impuls ovog slavnog momenta povijesti.

Prikazivat ćemo današnjicu: život Crvene armije, radnike, seljake, revolucionare i heroje rada.

Pružiti ćemo istinitu sliku događaja, a ne apstraktne pripravke koji našu Revoluciju diskreditiraju pred internacionalnim proletarijatom.

Stare umjetničke grupe, koje su postojale prije Revolucije, izgubile su značenje, granice su među njima izbrisane i što se tiče ideologije i što se tiče forme – i opstaju tek kao krugovi ljudi povezanih osobnih vezama, ali lišene svake ideološke baze ili sadržaja.

Upravo taj sadržaj u umjetnosti smatramo znakom istine u umjetničkom radu, a želja da se taj sadržaj izrazi potiče nas, umjetnike revolucionarne Rusije, da udružimo snage; zadaci koji su pred nama strogo su definirani.

Dan revolucije, moment revolucije, dan je heroizma, moment heroizma – i mi sad moramo objaviti svoja umjetnička iskustva u monumentalnim formama stila herojskog realizma.

Prihvatajući kontinuitet u umjetnosti i bazirajući se na suvremenom pogledu na svijet stvaramo taj stil herojskog realizma i polažemo temelje univerzalne građevine buduće umjetnosti, umjetnosti besklasnog društva.

Osnivačka Deklaracija objavljena je u katalogu „Izložbe studija, skica, crteža i grafika iz života i običaja radničke i seljačke Crvene Armije“ održane u Moskvi u lipnju i srpnju 1922. godine. Prijevod na engleski preuzet je iz: *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*, ur. Charles Harrison i Paul Wood, Blackwell Publishers, Oxford, UK & Massachusetts, USA: 1992, str. 384-385.

S engleskog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

Oktobar**(Udruženje umjetničkog rada):****Deklaracija****I**

U današnje vrijeme sve umjetničke forme moraju zauzeti svoju poziciju na frontu socijalističke kulturne revolucije.

Duboko smo uvjereni da prostorne umjetnosti (arhitektura, slikarstvo, kiparstvo, grafika, industrijske umjetnosti, fotografija, kinematografija itd.) mogu izbjeći svoju trenutačnu krizu jedino ako se podrede zadatku služenja konkretnim potrebama proletarijata, vođama seljaštva i nazadnim nacionalnim grupama.

Svjesno sudjelujući u ideološkoj klasnoj borbi proletarijata protiv neprijateljskih snaga i podržavajući zbližavanje seljaštva i narodnosti s proletarijatom, prostorne umjetnosti moraju proletarijatu i radničkim masama služiti u dva međusobno povezana polja:

u polju ideološke propagande (s pomoću slika, fresaka, tiskovina, skulpture, fotografije, kinematografije itd.)

u polju proizvodnje i direktne organizacije kolektivnog načina života (s pomoću arhitekture, industrijskih umjetnosti, planiranja masovnih festivala itd.).

Pred umjetnicima koji su u potpunosti svjesni ovih načela stoje sljedeći neposredni zadaci:

1. Umjetnik koji pripada epohi diktature proletarijata ne smatra sebe izoliranom figurom koja pasivno odražava realnost, već aktivnim borcem na ideološkom frontu Proleterske revolucije. To je front koji svojim akcijama organizira masovnu psihologiju i pomaže oblikovati novi način života. Ta orijentacija prisiljava proleterskog umjetnika da se neprestano kritički preispituje kako bi bio na jednako visokoj ideološkoj razini s revolucionarnom proleterskom avangardom.

2. Mora podvrgnuti kritičkom preispitivanju sva formalna i tehnička umjetnička dostignuća prošlosti. Za proletersku su umjetnost od posebne vrijednosti dostignuća zadnjih desetljeća, kad su metode racionalnih i konstruktivnih pristupa umjetničkom stvaranju – koje su malograđanski umjetnici proigrali – obnovljene i značajno razvijene. Upravo su u to vrijeme umjetnici počeli ulaziti u stvaranje dijalektičke i materijalističke metodologije, koje ranije nisu bili svjesni, kao i metoda mehaničke i laboratorijske znanstvene tehnologije. To je omogućilo mnogo toga što može i mora služiti kao materijal za razvoj proleterske umjetnosti. Međutim, temeljni zadatak proleterskog umjetnika nije da izradi eklektičku zbirku starih zamisli radi njih samih, već da uz njihovu pomoć, i na novom tehnološkom temelju, stvori nove tipove i novi stil prostorne umjetnosti.

3. Krajnja orijentacija umjetnika koji će izražavati kulturne interese revolucionarnog proletarijata trebala bi biti propagiranje svjetonazora dijalektičkog materijalizma najvećim mogućim brojem izražajnih sredstava u okviru prostornih umjetnosti te materijalno oblikovanje masovnih, kolektivnih formi novoga života. S obzirom na to, odbijamo filistarski realizam epigona; realizam ustajalog, individualističkog načina života; pasivno kontemplativni, statični, naturalistički realizam sa svojim jalovim kopiranjem realnosti, koji uljepšava i kanonizira stari način života, cijedeći energiju i slabeći volju kulturno nerazvijenog proletarijata.

Pozdravljamo i izgradit ćemo proleterski realizam koji izražava volju aktivne revolucionarne klase; dinamični realizam koji život pokazuje u pokretu i u djelovanju i koji sustavno razotkriva potencijale života; realizam koji čini stvari, koji racionalno ponovno gradi stari način života i koji, u žarištu masovne borbe i izgradnje, svim raspoloživim umjetničkim sredstvima vrši svoj utjecaj. Ali istovremeno odbacujemo estetski, apstraktni industrijalizam i čisti tehnicizam koji se prodaje za revolucionarnu umjetnost. Naglašavamo: da bi umjetnost kreativno djelovala na život moraju se iskoristiti sva raspoloživa sredstva izražavanja i oblikovanja, kako bi se svom silom organizirala svijest, volja i emocije proletarijata i radničkih masa. U tu svrhu mora se uspostaviti organska suradnja svih formi prostorne umjetnosti.

Objavom ove deklaracije distanciramo se od svih postojećih umjetničkih grupa aktivnih u polju prostornih umjetnosti. Spremni smo udružiti snage s nekima od njih dokle god priznaju osnovna načela naše platforme u praktičnom smislu. Pozdravljamo ideju federacije umjetničkih društava i podržat ćemo sve ozbiljne organizacijske korake u tom smjeru.

U vrijeme tranzicije upuštamo se u razvoj prostornih umjetnosti u SSSR-u. S obzirom na bazične sile aktivne u modernoj sovjetskoj umjetnosti, prirodni proces umjetničkog i ideološkog samoodređenja ometen je nizom nezdravih fenomena. Smatramo svojom dužnošću da javno obznamo kako odbijamo sustav osobnog i grupnog patronata te protekcije individualnih umjetničkih trendova i pojedinačnih umjetnika. U potpunosti podržavamo neograničeno, zdravo natjecanje umjetničkih smjerova i škola u okvirima područja tehničke kompetencije, veće kvalitete umjetničke i ideološke proizvodnje te stilskih istraživanja. Ali odbijamo nezdravo natjecanje među umjetničkim grupama oko narudžbi i patronata utjecajnih pojedinaca i institucija. Odbijamo svako polaganje prava bilo kojeg udruženja umjetnika na ideološki monopol ili ekskluzivnu reprezentaciju umjetničkih interesa radničkih i seljačkih masa. Odbijamo sustav koji može dozvoliti umjetno stvorenu i privilegiranu poziciju (moralnu i materijalnu) bilo kojoj od umjetničkih grupa nauštrb drugih udruženja ili grupa; to je radikalna kontradikcija umjetničke politike Partije i vlade. Odbijamo nagađanje o „društvenim narudžbama“ koje se ukazuje pod maskom revolucionarnih tema i svakodnevnog realizma te koje svaki ozbiljan pokušaj da se formulira revolucionarni pogled na svijet i revolucionarna percepcija svijeta zamjenjuje simplificiranom interpretacijom u žurbi izmišljenoga revolucionarnog subjekta. Mi smo protiv diktature filistarskih elemenata u sovjetskim prostornim umjetnostima i za kulturnu zrelost, umjetničko majstorstvo i ideološku konzistentnost novih proleterskih umjetnika, koji sve brže dobivaju na snazi i napreduju ka prednjem planu.

Deklaracija je originalno objavljena je u časopisu *Современная архитектура* (Suvremena arhitektura), br. 3, u ožujku 1928. godine. Prijevod na engleski preuzet je iz: *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*, ur. Charles Harrison i Paul Wood, Blackwell Publishers, Oxford, UK & Massachusetts, USA: 1992, str. 465-467.

S engleskog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

**Diego Rivera:
Revolucionarni duh
u modernoj umjetnosti**

█

Umjetnost je društvena tvorevina. Manifestira podjelu koja prati podjelu društvenih klasa. Postoji buržuska umjetnost, postoji revolucionarna umjetnost, postoji seljačka umjetnost, ali ne postoji – u pravom smislu – proleterska umjetnost. Proletarijat proizvodi umjetnost borbe, ali nijedna klasa ne može proizvoditi klasnu umjetnost dokle god ne dosegne najviši stupanj svojeg razvoja. Buržoazija je svoj vrhunac dosegla u Francuskoj revoluciji i otada stvara umjetnost koja je njezin vlastiti izraz. Ako proletarijat u nekom trenutku stvarno počne proizvoditi svoju umjetnost, bit će to onda kad diktatura proletarijata ispuni svoju misiju, kad likvidira sve klasne razlike i stvori besklasno društvo. Stoga umjetnost budućnosti neće biti proleterska, već komunistička. Pa ipak, tijekom svojeg razvoja, pa i nakon što dođe na vlast, proletarijat ne smije odbaciti najbolje tehničke zamisli buržuske umjetnosti, jednako kao što se koristi i buržuskom tehničkom opremom, kao što su topovi, mitraljezi i parne turbine. [...]

Čovjek koji je istinski mislilac, ili slikar koji je istinski umjetnik, ne može u danom historijskom trenutku zauzeti nijednu drugu poziciju do one u skladu s revolucionarnim razvojem njegova vlastitog vremena. Društvena je borba najbogatija, najintenzivnija i najplastičnija tema koju umjetnik može odabrati. Stoga onaj tko je rođen da bude umjetnik nikako ne može biti neosjetljiv na takav razvoj. Kad kažem *rođen da bude umjetnik*, upućujem na konstituciju ili pripremljenost njegovih očiju, njegova živčanog sustava, njegove senzibilnosti i njegova uma. Umjetnik je direktni proizvod života. On je aparat rođen da bude prijamnik, kondenzator, odašiljač i reflektor aspiracija, želja i nada svojega doba. Ponekad umjetnik služi sažimanju i odašiljanju želja milijuna proletera, a ponekad kao kondenzator ili odašiljač samo za uski sloj intelektualaca ili uski sloj buržoazije. Možemo kao temeljnu činjenicu ustanoviti to da se važnost umjetnika mjeri direktno obimom mnoštva čije aspiracije i čiji život sažima i prevodi.

Tipična teorija buržuskoga estetskog kritičizma 19 stoljeća, naime „umjetnost radi umjetnosti“, indirektna je potvrda činjenice koju sam upravo istaknuo. Prema toj je teoriji najbolja umjetnost takozvana „umjetnost radi umjetnosti“ ili „čista“ umjetnost. Jedno od njezinih obilježja jest i to da je može cijiniti samo vrlo ograničeni broj superiornih osoba. Time se implicira kako je samo tih nekoliko superiornih osoba sposobno cijiniti takvu umjetnost. A budući da je riječ o superiornoj funkciji, ona nužno implicira da u čitavom društvu postoji svega nekoliko superiornih osoba. Ta umjetnička teorija koja pretendira na apolitičnost zapravo nosi silan politički naboj – implikaciju superiornosti nekolicine. Nadalje, ta teorija služi diskreditiranju upotrebe umjetnosti kao revolucionarnog oružja i afirmaciji ideje da je svaka umjetnost koja ima temu, društveni sadržaj, ujedno loša umjetnost. Štoviše, služi ograničavanju broja onih koji umjetnost posjeduju, pomaže da se umjetnost učini nekom vrstom tržišne robe koju je izradio umjetnik, koja se kupuje i prodaje na tržištu, koja je podređena spekulativnom rastu i padu, kao i svaka druga komercijalizirana stvar u tržišnim manipulacijama. U isto vrijeme ta teorija stvara legendu koja obavlja umjetnost, legendu o njezinu nedodirljivom, nepovredivom i misterioznom karakteru koji umjetnost čini dalekom i nepristupačnom masama. [...]

Budući da proletarijat treba umjetnost, nužno je da je prisvoji kao oružje u klasnoj borbi. Da bi prisvojio ili kontrolirao umjetnost, nužno je da proletarijat borbu vodi na dva fronta. Na jednom se frontu vodi borba protiv proizvodnje buržuske umjetnosti – a kad kažem borba mislim na borbu u svakom smislu – a na drugom borba za razvijanje sposobnosti proletarijata da stvara svoju vlastitu umjetnost. Kako bi živio bolje, proletarijat se mora naučiti koristiti ljepotom. Trebao bi

razvijati svoje senzibilnosti, naučiti uživati u umjetničkim djelima i koristiti se umjetničkim djelima koja je stvorila buržoazija zbog posebnih prednosti svoje izobrazbe. Isto tako, proletarijat ne bi smio čekati da mu se iz redova buržoazije pridruži neki slikar dobre volje ili dobrih namjera; došlo je vrijeme da razvije umjetnike iz svoje vlastite sredine. Suradnjom umjetnika koji su proizišli iz proletarijata i onih koji simpatiziraju proletarijat i svrstavaju se uza nj trebala bi se stvoriti umjetnost koja je definitivno i na svaki način superiorna umjetnosti kakvu stvaraju umjetnici buržoazije. Takav je zadatak program Sovjetskog Saveza danas. [...]

[Ruski avangardni umjetnici] vodili su istinski herojsku borbu da tu umjetnost učine dostupnom ruskim masama. Radili su u uvjetima oskudice, tenzija revolucije i kontrarevolucije te svih materijalnih i ekonomskih poteškoća koje se mogu zamisliti, a ipak su posve propali u svojim pokušajima da pridobiju mase da prihvate kubizam, futurizam ili konstruktivizam kao umjetnost proletarijata. U Rusiji su se pokrenule široke rasprave o tom problemu. Te rasprave i pomutnja nastala kao posljedica odbacivanja moderne umjetnosti pružila je priliku lošim slikarima da izvuku korist iz situacije. Akademskim slikarima, najgorim slikarima koji su preživjeli stari režim u Rusiji, vrlo su brzo naširoko otvoreni natječaji. Slike inspirirane novim tendencijama najnaprednijih europskih škola izlagane su bok uz bok s radovima izvedenima u tradiciji najgorih akademskih škola u Rusiji. Nažalost, aplauz javnosti dobili su upravo ti stari i loši akademski slikari, a ne novi slikari i nove europske škole. Možda će zvučati čudno, ali čini mi se da u tom sporu nisu u pravu bili modernistički slikari, već mase ruskog naroda. Njihov glas nije pokazao da oni akademske slikare smatraju slikarima proletarijata, već da umjetnost proletarijata ne smije biti hermetična, dakle umjetnost pristupačna svima osim onima koji su razvili i prošli razrađene estetičke pripreme. Umjetnost proletarijata mora biti topla, jasna i snažna umjetnost. Nije ruski proletarijat tim umjetnicima govorio: „Vi ste odviše moderni za nas.“ Rekao im je sljedeće: „Vi niste dovoljno moderni da budete umjetnici proleTERSKE revolucije.“ Revolucija i njezina teorija, dijalektički materijalizam, ne znaju što bi s umjetnošću koja dolazi iz bjelokosne kule. Potrebna im je umjetnost koja je puna sadržaja kao što je i sama proleTERSka revolucija, koja je tako jasna i izravna kao što je i teorija proleTERSKE revolucije.

U Rusiji postoji umjetnost naroda, naime, seljačka umjetnost. To je umjetnost ukorijenjena u tlo. Svojim bojama, materijalima i svojom snagom savršeno je prilagođena okolini iz koje je iznikla. To je proizvodnja umjetnosti iz najjednostavnijih resursa i u najmanje skupom obliku. Upravo iz tih razloga bit će od silne koristi proletarijatu u razvoju njegove vlastite umjetnosti. Bolji ruski slikari koji su radili neposredno nakon Revolucije trebali su to znati prepoznati i na tome graditi, jer bi proletarijat, na mnogo načina blizak seljaštvu, bio kadar razumjeti takvu umjetnost. Umjesto toga akademski su se umjetnici, intrinzično reakcionarni, domogli kontrole nad situacijom. Reakcionarnost u umjetnosti nije tek pitanje teme. Slikar koji održava i primjenjuje najgore tehnike buržuske umjetnosti reakcionarni je umjetnik, čak iako primjenjuje tu tehniku kako bi naslikao temu kao što je Lenjinova smrt ili crvena zastava na barikadama. [...]

Umjetnost murala najznačajnija je umjetnost za proletarijat. U Rusiji su zidne slike projicirane na zidove klubova, sindikalnih središnjica, pa čak i na zidove tvornica. [...] Ali štafelajna je slika luksuzni objekt, ona teško da može postati sredstvo proletarijata.

Buržuska će se umjetnost prestati razvijati u trenutku kad buržoazija kao klasa bude uništena. Međutim, velike slike neće prestati pružati estetski užitak, iako nemaju nikakvo političko značenje za proletarijat. U Mantegninom *Raspeću* može se uživati i biti njime estetski dirnut i ako nisi kršćanin. Moje je osobno uvjerenje da u Sovjetskoj Rusiji danas ima previše poštovanja prošlosti. Za mene je umjetnost uvijek živa i vitalna, kao što je bila i u srednjem vijeku, kad je zidno slikarstvo

svaki put iznova oslikavalo novi politički ili društveni događaj. Zato što umjetnost smatram živućom, a ne mrtvom stvari, vidim duboku nužnost revolucije u pitanjima kulture, čak i u Sovjetskom Savezu. Od svih recentnih pokreta u umjetnosti za revolucionarni pokret najznačajniji je nadrealizam. Mnogi su od njegovih pristaša članovi Komunističke partije. Neki od njihovih recentnih radova savršeno su pristupačni narodnim masama. Njihova maksima glasi „Nadrealizam u službi Revolucije“. Tehnički, razvijaju najbolje tehnike buržoazije. Međutim, u ideologiji nisu u potpunosti komunisti. A nijedna slika ne može dosegnuti najviši stupanj svojega razvoja ili biti istinski revolucionarna ako nije istinski komunistička.

I ovdje dolazimo do pitanja propagande. (Svi su slikari bili propagandisti, inače ne bi bili slikari. Giotto je bio propagandist duha kršćanskog milosrđa, oružja franjevačkih redovnika njegova vremena u borbi protiv feudalnog ugnjetavanja. Breughel je bio propagandist borbe nizozemskih malograđanskih obrtnika protiv feudalne opresije. Svaki umjetnik koji je išta vrijedio u umjetnosti bio je sličan propagandist.) Poznata optužba kako propaganda uništava umjetnost svoje polazište ima u buržujskoj predrasudi. Naravno da buržoazija ne želi umjetnost upregnutu u službu revolucije. Ne želi ideale u umjetnosti jer njezini vlastiti ideali ne mogu više služiti kao umjetnička inspiracija. Ne želi osjećaje jer njezini vlastiti osjećaji ne mogu više služiti kao umjetnička inspiracija. Umjetnost, misao i osjećaji danas moraju zauzeti neprijateljski stav prema buržoaziji. Svi moćni umjetnici imaju glavu i srce. Svi moćni umjetnici bili su propagandisti. Želim biti propagandist i ne želim biti ništa drugo. Želim biti propagandist komunizma i želim to biti u svemu što mogu domisliti, u svemu što mogu izgovoriti, u svemu što mogu napisati, u svemu što mogu naslikati. Želim da mi vlastita umjetnost bude oružje. [...]

Tekst je originalno objavljen u: *Modern Quarterly*, sv. 6, br. 3, New York: jesen 1932. godine. Pretisak preuzet iz: *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*, ur. Charles Harrison i Paul Wood, Blackwell Publishers, Oxford, UK & Massachusetts, USA: 1992, str. 404-407.

S engleskog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

David A. Siqueiros i dr.:
Deklaracija o društvenim,
političkim i estetskim principima

■

Sindikata tehničkih radnika, slikara i kipara okreće se domorodačkim rasama koje su ponižavane stoljećima, vojnicima koje su njihovi oficiri učinili krvnicima, radnicima i seljacima koje bogati bičuju i intelektualcima koji se ne umiljavaju buržoaziji.

Stajemo uz one koji zahtijevaju nestanak prastarog, okrutnog sistema u kojem radnik na farmi proizvodi hranu za arogantne političare i šefove dok sam skapava od gladi, u kojem industrijski radnici u tvornicama tkaju sukno i radom vlastitih ruku čine život svodnika i prostitutki ugodnim dok sami gmižu i smrzavaju se, u kojem indijanski vojnik herojski napušta zemlju koju je obrađivao i trajno žrtvuje svoj život u uzaludnom pokušaju da uništi bijedu koja mu je stoljećima pritiskala lice.

Plemeniti rad naše rase, sve do njegovih najznačajnijih duhovnih i fizičkih ekspresija, po porijeklu je domorodački (i u osnovi indijanski). Sa svojim krasnim i izvanrednim *talentom da stvori sebi svojstvenu ljepotu, umjetnost meksičkog naroda najzdraviji je duhovni izraz na svijetu* i ta je tradicija naše najveće bogatstvo. Najveće jer kolektivno pripada narodu i upravo stoga naš temeljni estetski cilj mora biti socijalizacija umjetničkog izraza i istrebljenje buržujskog individualizma.

Odbacujemo takozvano štafelajno slikarstvo i svaku vrstu umjetnosti koju favoriziraju ultraintelektualni krugovi jer je aristokratska i slavimo monumentalnu umjetnost u svim njezinim oblicima jer je javno vlasništvo.

Proglašavamo da u ovo vrijeme društvene promjene iz oronulog u novi poredak kreatori ljepote moraju uprijeti što bolje znaju kako bi proizveli ideološke umjetničke radove za narod. Umjetnost više ne mora biti izraz individualnog zadovoljstva kakva je danas, već mora nastojati postati borbena, obrazovna umjetnost za sve.

77...

Deklaraciju je priredio David A. Siqueiros 1922. godine, a potpisali su je svi članovi Sindikata tehničkih radnika, slikara i kipara. Prijevod na engleski preuzet je iz: *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*, ur. Charles Harrison i Paul Wood, Blackwell Publishers, Oxford, UK & Massachusetts, USA: 1992, str. 387-388.

S engleskog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

Rote Gruppe (Crvena grupa): Manifest

Komunistička umjetnička grupa

Slikari i crtači organizirani i aktivni u Komunističkoj partiji udružili su se u „komunističku umjetničku grupu“. Članovi te grupe, nazvane

„Crvena grupa“,

Udruženje komunističkih umjetnika,

prožeti su sviješću da je dobar komunist u prvom redu komunist, a tek onda obrtnik, umjetnik itd. te da su sva znanja i sposobnosti koje posjeduju samo alati u službi klasne borbe.

Postavili su si zadaću da realizacijom sljedećeg ukratko ocrtanog programa rada u najužoj suradnji s centralnim mjesnim organima Komunističke partije pridonese snažnijoj djelotvornosti komunističke propagande pisanim, slikovnim i scenskim sredstvima. Način proizvodnje komunističkih umjetnika, koji je još uvijek odviše anarhistički, mora zamijeniti planirana suradnja:

1. organizacija ideološki konzistentnih propagandnih večeri
2. praktična podrška svim revolucionarnim mitinzima
3. istupanje protiv preostataka ideologije Slobodne Njemačke na proleterskim priredbama (patriotska romantika)
4. rad na umjetničkom obrazovanju u općinama, nacrti primjeraka zidnih novina, upute za izradu plakata i transparenata za demonstracije itd., podupiranje još uvijek diletantskih pokušaja nekih članova Partije da riječju i slikom iskažu revolucionarnu volju
5. organizacija putujućih izložbi
6. ideološki i praktični obrazovni rad među samim revolucionarnim umjetnicima
7. istupanje i reagiranje protiv kontrarevolucionarnih kulturnih manifestacija
8. rad na razdoru, odnosno neutralizaciji buržujskih umjetnika
9. iskorištavanje buržujskih umjetničkih izložbi u propagandne svrhe
10. uspostavljanje kontakata s učenicima umjetničkih obrazovnih institucija kako bi ih se revolucionariziralo.

„Crvenu grupu“ vidimo kao jezgru organizacije svih proleterskih revolucionarnih umjetnika Njemačke koja će se sve više i više širiti.

Mnogo se pisaca, zahvaljujući angažmanu kazališnog redatelja, druga Erwina Piscatora, dosad priključilo komunističkoj umjetničkoj grupi. Pozivamo i druge slikare i pisce da nam se priključe i da s nama praktično rade na temelju našeg plana rada. Suglasnosti slati na adresu pisca Rudolfa Schlichtera, Berlin, Neue Winterfeldstr. 17.

U Berlinu 13. lipnja 1924.

„Crvena grupa“

Udruženje komunističkih umjetnika

Predsjednik: George Grosz; potpredsjednik: Karl Witte, pisac; tajnik: John Heartfield.

Manifest je prvi put objavljen u novinama Die Rote Fahne (Crvena zastava), br. 57, 1924. godine u Berlinu.

Prijevod prema pretisku u: Uwe M. Schneede (ur.), *Künstlerschriften der 20er Jahre. Dokumente und Manifeste aus der Weimarer Republik*, DuMont Buchverlag, Köln, 1986.

S njemačkog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

**ARBKD – Assoziation Revolutionärer
Bildender Künstler Deutschlands (Asso)
/ Udruženje revolucionarnih likovnih
umjetnika Njemačke: MANIFEST**

█

Umjetnost je oružje, a umjetnik borac
u oslobodilačkoj borbi naroda protiv
bankrotiranog sistema!

„Društveno biće određuje svijest.“

KARL MARX

U svim kulturnim razdobljima prošlosti upravo su ekonomski odnosi bili odlučujući za razvoj umjetnosti u cjelini, oni su joj davali ključna obilježja.

Pojava monetarne ekonomije i trgovine u 15. stoljeću stvorila je preduvjete za individualno umjetničko stvaranje.

Građanskoj klasi u usponu umjetnost je bila potrebna kao jedno od najučinkovitijih sredstava da pokaže svoju moć i svoju vladavinu u svijetu. Nadalje, akumulacija novca u rukama pojedinaca otvorila je mogućnost investiranja u bogatstva svake vrste, pa i umjetnička djela.

Samo se tako može objasniti silan luksuz i raskoš renesanse, i samo je na tim ekonomskim temeljima bio moguć tako snažan uspon umjetnosti.

U razdoblju razvijena industrijskog kapitalizma stvari stoje drugačije. Industrijskom kapitalizmu ni u vrijeme njegove najveće ekspanzije nije bila potrebna pomoć umjetnosti da pojača svoju moć (kao njegova glorifikacija!), njemu su na raspolaganju bila apsolutno djelotvornija sredstva. Povećanje proizvodnje, ulaganje kapitala u dionice, posjedovanje cjelokupnih društvenih dobara omogućilo je buržoaziji da demonstrira svoju moć i da stvaranjem jake buržoaske države sa svim njezinim instrumentima moći osigura svoju vladavinu.

Profit je vrhunski princip kapitalističkog sistema! I samo se tako može objasniti činjenica da se to mjerilo primijenilo i na umjetnost. Kao rezultat stasala je trgovina umjetninama, a umjetnička su djela poprimila oblik *tržišne robe*, međutim samo oni radovi koji su sa stajališta profita mogli postići najviše cijene.

Kakav je sad *položaj mase umjetnika* u tim uvjetima? Dovoljno je ukazati na poslovicu „Umjetnost ide prostiti!“, kako bi se dovoljno dobro opisao položaj umjetnika u kapitalističkom društvu.

U nemogućnosti da si osigura golo preživljavanje i bez ikakve socijalne zaštite, umjetniku je uskraćena svaka mogućnost razvoja.

Tako u stvarnosti izgleda *potreba za umjetnošću i kulturom* u kapitalističkom društvu. Ako se i danas još uvijek uzdržavaju skupe škole, akademije itd., to je samo zato da bi se vladajuća klasa pokazala kao „podržavatelj umjetnosti i kulture“. U usporedbi sa silnim milijunima koji se godišnje troše na naoružanje, na izgradnju aparata moći (policija, pravosuđe itd.), budžet saveznih pokrajina i općina za poticanje slobodnih umjetnika smiješno je malen.

Taj sistem, koji je mogao zavladatai samo najokrutnijom eksploatacijom milijuna radnih ljudi, ide svojem kraju. Potresena ekonomskim krizama, ugrožena slobodarskim pokretima revolucionarnog proletarijata, buržoazija vidi samo još jedno jedino sredstvo zadržavanja svoje propasti: fašizam! Ali fašizam znači *bezobzirnu diktaturu kapitala* protiv svakog napredovanja kulturnog života. Fašizam znači daljnje opadanje standarda životnih uvjeta svih radnih ljudi, masovno rezanje svih već sad nedovoljnih sredstava za kulturne svrhe.

Ta jasna spoznaja marksistički orijentiranog umjetnika mora doprijeti do svijesti svih siromašnih umjetnika, mora razbiti nade i iluzije koje dio umjetnika još uvijek polaže u „jakog čovjeka“ (Hitlera). Diktatura buržoazije u obliku fašizma nikako ne može stati na kraj pogubnom djelovanju

sistema. Samo se rušenjem kapitalističkog sistema i uspostavom socijalističkoga društvenog poretka čovječanstvo može osloboditi iz okova bijede i potlačenosti.

Samo su u socijalističkom društvu, u kojem se sveukupna sredstva proizvodnje nalaze u posjedu radnih ljudi, svi radnici ravnopravni i uživaoci svih društvenih i kulturnih dostignuća.

Samo je revolucionarni proletarijat kao kreator svih društvenih vrijednosti (u čijim plodovima u kapitalističkom sistemu ne smije uživati) pozvan da, zajedno sa svim potlačenima, taj sistem iz korijena uništi. Popravljanjem materijalnog položaja milijuna radnih ljudi u socijalističkom sistemu izrast će i nove snažne potrebe za znanjem i kulturom. Nove se snage bude i nagone na razvoj.

Pogledajte Sovjetsku Rusiju!

Dok posvuda u kapitalističkom svijetu armija nezaposlenih poprima divovske razmjere, materijalna i kulturna razina širokih narodnih slojeva pada na najniže grane, a izgleda da su umjetnost i umjetnici osuđeni na propast, SSSR nema dovoljno ruku da zadovolji sve novonastale potrebe.

Najznačajniji znanstvenici, arhitekti i urbanisti već rade u SSSR-u i tu, u prvoj radničkoj i seljačkoj državi na svijetu, nailaze na oduševljen prijam i sferu rada kakvih nema nigdje na svijetu.

„Revolucije su lokomotive svjetske historije!“

Povijesna je činjenica da revolucionarni prevrati uvijek sa sobom nose i silan uzlet na svim životnim područjima. Ali dok su postignuća revolucionarnih prevrata iz prošlosti služila samo vladajućoj manjini, socijalna revolucija služi oslobođenju i višem razvoju čovječanstva u cjelini.

Iz ove izložene spoznaje revolucionarnog *umjetništva* pokrenuto je *Udruženje revolucionarnih likovnih umjetnika Njemačke* (ARBKD).

Likovni umjetnici! Svi vi patite od užasnih uvjeta i prisiljeni ste živjeti i stvarati u najstrašnijim odricanjima i poniženjima! Prepoznajte uzrok svoje bijede! Vaša je bijeda ukorijenjena u istim uzrocima kao i bijeda proletarijata!

Vaše je mjesto stoga na strani borbenog proletarijata. Kao ni radnici, ni umjetnici nemaju „izgubiti ništa osim svojih okova, a imaju dobiti čitav svijet!“

Priključite se!

STATUTI ARBKD-a

1. „Udruženje revolucionarnih likovnih umjetnika Njemačke“ bratska je organizacija AKhRR-a u Rusiji (Udruženje umjetnika revolucionarne Rusije) i poznato je kao ARBKD.
2. ARBKD teži ujedinjavanju svih revolucionarnih likovnih umjetnika koji se svrstavaju na stranu proleterske klasne borbe. Tim ujedinjavanjem ARBKD okuplja sve rasute snage na strani klasne borbe u centraliziranu organizaciju s jasnim ciljem.
3. Za razliku od umjetničkih saveza zasnovanih na stilskim usmjerenjima i principu *l'art pour l'art* (umjetnost radi umjetnosti), ARBKD podupire klasnu borbu, prilagođenu – kako stilski tako i sadržajno – potrebama radništva.
4. Osim regularne članarine, ARBKD od svojih članova dobiva određeni postotak od svih poslova koje im je osigurao.
5. Na čelu ARBKD-a ne stoji predsjednik, već peteročlani odbor koji kolektivno odlučuje o svemu u ARBKD-u. Taj odbor ovlašćuje jednog člana za odgovorno vođenje poslova. Odbor izabire plenarna skupština, a može ga se u svakom trenutku smijeniti odlukom većine na skupštini.
6. Članovi ARBKD-a sastaju se najmanje jednom mjesečno.
7. O primanju u članstvo odlučuje odbor. Članovi moraju potvrditi prijam.

Manifest i Statuti prvi su put objavljeni 1928. godine. Prijevod prema pretisku u: Uwe M. Schneede (ur.), *Künstlerschriften der 20er Jahre. Dokumente und Manifeste aus der Weimarer Republik*, DuMont Buchverlag, Köln: 1986, str. 146–149.

S njemačkog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

Njujorški klub Johna Reeda: Nacrt manifesta

■

Čovječanstvo prolazi kroz najdublju krizu u svojoj povijesti. Stari svijet umire, novi se rađa. Kapitalistička se civilizacija, koja je dominirala ekonomskim, političkim i kulturnim životom kontinenta, raspada. Zadobila je smrtonosni udarac tijekom imperijalističkog rata koji je izazvala. Sad začine nove i još razornije ratove. U ovom trenutku Daleki Istok vrije vojnim sukobima i priprema koji će imati dalekosežne posljedice za čovječanstvo u cjelini.

U međuvremenu prevladavajuća ekonomska kriza stavlja sve teži i teži teret na leđa većine svjetske populacije, na leđa manualnih ili intelektualnih radnika. U gradovima pet šestina zemaljske kugle milijuni se radnika vuku ulicama u uzaludnoj potrazi za poslom. U ruralnim su područjima milijuni farmera u bankrotu. Kolonijalne zemlje odjekuju revolucionarnim borbama potlačenih naroda protiv imperijalističke eksploatacije; u kapitalističkim zemljama klasna se borba zaoštrava iz dana u dan. Aktualna je kriza ogolila kapitalizam. On se danas, više nego ikad dosad, pokazuje kao sistem pljačke i prevare, nezaposlenosti i terora, gladovanja i rata.

Sveopća kriza kapitalizma reflektira se i u njegovoj kulturi. Ekonomska je i politička mašinerija buržoazije u rasulu, njezina su filozofija, njezina književnost i njezina umjetnost bankrotirale. Dijelovi buržoazije počinju gubiti nadu u svoje rane progresivne ideje. Buržoazija više nije progresivna klasa i njezine ideje više nisu progresivne ideje. Upravo suprotno: kako se buržujski svijet kreće prema provaliji, okreće se misticizmu srednjeg vijeka. Fašizam u politici prati neokatolicizam u razmišljanju. Kapitalizam ljudskom mnoštvu ne može dati kruha. Isto tako ne može razviti kreativne ideje.

Ta kriza u svakom aspektu života Ameriku, kao i ostale kapitalističke zemlje, drži u svojem čeličnom stisku. Ovdje ima nezaposlenosti, gladovanja, terora i priprema za rat. Ovdje vlada – nacionalna, državna i lokalna – skida licemjernu masku demokracije i otvoreno šepuri svoje fašističko lice. Na zahtjev nezaposlenih za radom i kruhom odgovara se puščanim metcima. Štrajkačke zone zatvorene su za istražitelje, dok se vođe štrajkača hladnokrvno ubija. I dok glumljenje konstitucionalizma tone, dok se na radnike koji se bore za bolje životne uvjete šalje gruba sila, istrage otkrivaju najviši stupanj korupcije i mita u vladi te blisku suradnju kapitalističkih političkih partija i organiziranog kriminala.

I u Americi se buržujaska kultura grči u slijepoj ulici. Od imperijalističkog rata najveći talenti u buržujskoj književnosti i umjetnosti, filozofiji i znanosti, oni najtananije imaginacije i najbogatijeg majstorstva, iz godine u godinu otkrivaju sterilnost, krajnju impotenciju buržujске kulture da čovječanstvo dovede do viših razina. Učinili su razvidnim da je, iako buržoazija ima monopol nad instrumentima kulture, njezina kultura u propadanju. Većina američkih pisaca koji su se razvili u posljednjih petnaest godina odaje cinizam i beznadnost u kapitalističke vrijednosti. Filmovi su golemi korumpirani komercijalni pothvat, koji vrti infantilnu zabavu ili sirovu propagandu za profit dioničara. Filozofija je postala mistička i idealistička. Znanost se dala u potragu za Bogom. Slikarstvo se gubi u apstrakcijama ili trivijalnostima.

Pa ipak, u posljednje se dvije godine nad američkom inteligencijom nadvila značajna promjena. Klasna borba u kulturi poprimila je oštre oblike. Nedavno smo svjedočili dvama glavnim pokretima među američkim intelektualcima: humanističkom pokretu, otvoreno reakcionarnom u svojim idejama, i pokretu ulijevo među liberalnim intelektualcima određenog tipa.

Razloge za skretanje ulijevo nije teško naći. Najbolji od mlađih američkih pisaca dolaze pretežno iz srednjih klasa. Tijekom poslijeratnog *booma* te su klase povećale svoj prihod. Odigrale su na tržištu dionicama s profitom. Oni su se okoristili Novom erom. Slom u jesen 1929. udario im je po glavama poput groma. Postali su žrtve najveće eksproprijacije u povijesti zemlje. Artikulirani članovi srednjih klasa – pisci i umjetnici, članovi učenih profesija – izgubili su vjeru u kapitalizam koji ih je tijekom 1920-ih namamio u zamku sanjarenja na dekadentnim obalama poslijeratne europske kulture. Ti su

intelektualci najednom osvijestili činjenicu da živimo u doba imperijalizma i revolucije, da su dvije civilizacije u borbi na život i smrt te da moraju zauzeti stranu.

Čitav niz faktora intenzivirao je njihovu svijest o stvarnom stanju stvari. Kriza je pogodila um intelektualca zato što je pogodila njegov dohodak. Tisuće je školskih profesora, inženjera, kemičara, ljudi iz novina i pripadnika drugih profesija nezaposleno. Izdavačka je djelatnost snažno pogođena ekonomskom krizom. Srednjoklasni pokrovitelji više ne mogu kupovati slike kao što su to ranije činili. Kina i kazališta otpuštaju pisce, glumce i umjetnike. U središte ekonomske krize srednjoklasna inteligencija, zgađena posljednjim ratom, vidi još jedan, i još barbarskiji, kako se pomalja na horizontu. Oni vide kako se raspada civilizacija na čijim su načelima odnjegovani.

Nasuprot tome, vide kako se nova civilizacija rađa u Sovjetskom Savezu. Vide zemlju od 160 000 000 ljudi, koja zauzima jednu šestinu zemaljske kugle, u kojoj radnici upravljaju udruženi s poljoprivrednicima. U toj golemoj zemlji nema nezaposlenosti. U središte raspada kapitalističke ekonomije, sovjetska se industrija i poljoprivreda svake godine uzdižu na sve višu razinu proizvodnje. Nasuprot kapitalističkoj anarhiji vide planiranu socijalističku ekonomiju. Vide kako je napušten sistem privatnog profita i parazitskih klasa koje je hranio, vide svijet u kojem zemlja, tvornice, rudnici, rijeke te ruke i umovi ljudi stvaraju bogatstvo, ali ne za šaćicu kapitalista, već za naciju kao cjelinu. Nasuprot imperijalističkom ugnjetavanju kolonija, linčovanju crnaca, slučaju Scottsboro, vide 132 rase i narodnosti kako u potpunoj društvenoj i političkoj jednakosti surađuju u izgradnji socijalističkog društva. Povrh svega, vide kulturnu revoluciju bez presedana u povijesti, bez paralele u suvremenom svijetu. Vide uništenje monopola kulture. Vide kako su znanje, umjetnost i znanost postali pristupačni masi radnika i seljaka. Vide kako sami radnici i seljaci stvaraju književnost i umjetnost, kako sudjeluju u znanosti i izumima. I vidjevši sve to, uviđaju da je Sovjetski Savez prethodnica novoga komunističkog društva koje mora zamijeniti staro.

Neki intelektualci, koji su ozbiljno promišljali o svjetskoj krizi, nadolazećem ratu i dostignućima Sovjetskog Saveza, poduzeli su sljedeći logičan korak. Počeli su uviđati da se u svakoj kapitalističkoj zemlji revolucionarna radnička klasa bori za dokidanje istrošenog i barbarskog kapitalističkog sistema. Neki su od njih, svrstavajući se uz američke radnike, otišli u štrajkačke zone u Kentuckyju i Pennsylvaniji i upregnuli svoje talente u službu radničke klase.

Takve saveznike iz redova razočarane srednjoklasne inteligencije treba pozdraviti. Ali ono najvažnije u ovom stadiju jest razvijati revolucionarnu kulturu same radničke klase. Proleterska revolucija ima vlastitu filozofiju koju su razvili Marx, Engels i Lenjin. Razvila je vlastite revolucionarne škole, novine i časopise, ima svoje radnike-dopisnike, vlastitu književnost i umjetnost. U posljednja dva desetljeća razvili su se pisci, umjetnici i kritičari koji su američkoj sceni pristupili s gledišta revolucionarnih radnika.

Kako bi tom pokretu u umjetnosti i beletristici proširio doseg i dao mu veću snagu, kako bi ga približio dnevnoj borbi radnika, osnovan je Klub Johna Reeda u jesen 1929. godine. U posljednje dvije i pol godine utjecaj ove organizacije proširio se na mnoge gradove. Danas postoji trinaest klubova Johna Reeda diljem zemlje. Te su organizacije otvorene za pisce i umjetnike, bez obzira na njihovo društveno porijeklo, koji potpisuju temeljni program usvojen na međunarodnoj konferenciji revolucionarnih pisaca i umjetnika u Harkovu u studenome 1930. godine. Program sadrži šest točaka oko kojih se svi poštene intelektualci, bez obzira na njihovu pozadinu, mogu ujediniti u zajedničkoj borbi protiv kapitalizma. To su:

1. Bori se protiv imperijalističkog rata, brani Sovjetski Savez od kapitalističke agresije.
2. Bori se protiv fašizma, bilo da je otvoren ili prikriven, kao što je socijalfašizam.
3. Bori se za razvoj i jačanje revolucionarnoga radničkog pokreta.
4. Bori se protiv šovinizma (protiv svih oblika diskriminacije ili proganjanja crnaca) i protiv proganjanja onih rođenih u inozemstvu.

5. Bori se protiv utjecaja srednjoklasnih ideja u radu revolucionarnih pisaca i umjetnika.
6. Bori se protiv zatvaranja revolucionarnih pisaca i umjetnika, kao i drugih zatvorenika klasnog rata diljem svijeta.

Na temelju ovog minimalnog programa pozivamo sve poštene intelektualce, sve poštene pisce i umjetnike da se odlučno odreknu opasne iluzije da umjetnost može postojati radi sebe same ili da umjetnik može ostati izdvojen iz historijskih sukoba u kojima svi ljudi moraju zauzeti stranu. Pozivamo ih da raskinu s buržujskim idejama koje nastoje prikriti nasilje i prevaru, korupciju i raspad kapitalističkog društva. Pozivamo ih da se svrstaju uz radničku klasu u njezinoj borbi protiv kapitalističke opresije i eksploatacije, protiv nezaposlenosti i terora, protiv fašizma i rata. Požurujemo ih da se priključe književnom i umjetničkom pokretu radničke klase u kovanju nove umjetnosti koja će biti oružje u bitci za novi i bolji svijet.

Nacrt manifesta originalno je objavljen u: *New Masses*, lipanj 1932. godine. Pretisak preuzet iz: *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*, ur. Charles Harrison i Paul Wood, Blackwell Publishers, Oxford, UK & Massachusetts, USA: 1992, str. 401-404.

S engleskog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

Emory Douglas, ministar kulture u Partiji Crnih pantera:**Dokument o stajalištu br. 1****O revolucionarnoj umjetnosti**

■

Revolucionarna umjetnost ne traži od revolucionarnog umjetnika ništa veću žrtvu nego što se to traži od izdajnika (crnca) koji crta za ugnjetavača. Stoga stvaranje revolucionarne umjetnosti nije tragedija, već čast i obveza koju se nikad ne odbija.

Revolucionarna umjetnost počinje programom koji je uveo Huey P. Newton s Partijom Crnih pantera. Revolucionarna je umjetnost, poput Partije, za čitavu zajednicu i sve njezine probleme. Ljudima pruža ispravnu sliku naše borbe, dok revolucionarna ideologija ljudima pruža ispravno političko razumijevanje naše borbe. Prije negoli se može pružiti ispravna vizualna interpretacija borbe, moramo prihvatiti da je Revolucionarna umjetnost ona umjetnost koja dolazi od ljudi. Ona mora biti cjelovit i živući dio ljudskih života, njihova svakodnevna borba za preživljavanje. Kako bismo crtali revolucionarna djela, moramo pucati i/ili biti spremni da zapucamo kad bude vrijeme za to. Kako bismo crtali ljude koji pucaju, moramo pravu revoluciju znati uhvatiti slikovno. Moramo osjećati ono što osjećaju ljudi koji bacaju kamenje i boce na ugnjetavače, tako da – kad crtamo o tim stvarima – možemo razinu njihove svijesti podići do ručnih bombi i dinamita koje je potrebno lansirati na ugnjetavača. Revolucionarna umjetnost pruža fizičku konfrontaciju s tiranima, ali i prosvjetljuje ljude da nastave svoj žestoki napad tako što educira mase s pomoću sudjelovanja i opažanja.

Kroz opažanja Revolucionarnog umjetnika o ljudima možemo oslikati teritorij na kojem živimo (kao robovi): nanesi maksimalnu štetu ugnjetavaču uz minimalnu štetu za ljude i iziđi kao pobjednik.

Talenti Revolucionarnog umjetnika tek su jedno od oružja kojim se koristi u borbi za Crne ljude. Njegova umjetnost postaje alat za oslobođenje. Revolucionarna umjetnost tako može napredovati sve dok ljudi napreduju, jer Ljudi su oslonac Umjetniku, a ne Umjetnik Ljudima.

Kako bi razvio bilo kakvu vizualnu interpretaciju borbe, Revolucionarni umjetnik mora neprestano huškati ljude, ali prije nego što huška ljude, kako borba napreduje, mora se duboko ukorijeniti u mase ljudi. Samo i jedino tad Revolucionarni umjetnik može obnavljati vizualnu interpretaciju Revolucionarne umjetnosti unedogled, sve do oslobođenja. Dakle duboko se ukorjenjujući u mase Crnih ljudi, Revolucionarni se umjetnik uzdiže iznad pomutnje koju je ugnjetavač nametnuo koloniziranim ljudima, jer svi mi (kao robovi), od kršćanina do brata iz bloka, student i onaj izbačeni iz srednje škole, ulična prostitutka i sekretarica, svodnik i propovjednik, obitelj i gangster: svi ti elementi geta mogu razumjeti Revolucionarnu umjetnost.

Sam je geto galerija za crteže Revolucionarnog umjetnika. Njegov je rad polijepljen po zidovima geta, na izlozima, ogradama, vežama, telefonskim stupovima i govornicama, autobusima, prolazima, benzinskim crpkama, brijačnicama, kozmetičkim salonima, praonicama, prodavaonicama alkohola, kao i u barakama u getu. Na taj način Revolucionarni umjetnik educira ljude dok prolaze kroz dnevnu rutinu, iz dana u dan, iz tjedna u tjedan i iz mjeseca u mjesec. Na taj način Revolucionarni umjetnik zasijeca dimnu zavjesu ugnjetavača i stvara potpuno nove slike Revolucionarne akcije – za cjelokupnu zajednicu.

Revolucionarna je umjetnost produžetak i interpretacija za mase u najjednostavnijem i najjasnijem obliku. Ako nije revolucionar i odan borbi za oslobođenje, umjetnik nikako ne može izraziti revoluciju. Revolucionarna se umjetnost uči u getu od patrolnih drotova, političara demagoga i gramzivih biznismena. Ne u umjetničkim školama. Revolucionarni umjetnik čuje ljude kako vrište dok ih drotovi udaraju. Zajedno s njima psuje kad kipe od bijesa da ubiju drota, ali nemaju oružja. Gleda i sluša zvukove koraka Crnih ljudi kako gaze ulicama geta i prevodi ih u slike polaganog revolta protiv gospodara robova, metcima im po mozgovima upisujući poruku kako možemo imati moć i slobodu da određujemo sudbinu vlastite zajednice i da pomognemo izgraditi „vlastiti svijet“.

Revolucionarna je umjetnost povratak iz zasljepljenosti, moment u kojem više ne damo ugnjetavaču da nas vodi naokolo kao pse čuvere.

Objavljeno u: The Black Panthers, Berkeley, 24. siječnja 1970. Tekst dostupan na poveznici:

http://www.itsabouttimebpp.com/emory_art/pdf/Position_Paper_on_Revolutionary_Art_No1.pdf

S engleskog na hrvatski prevela: Vesna Vuković

Udruženje umjetnika Zemlja

■

Treba živjeti životom svoga doba

Treba stvarati u duhu svog doba

Savremeni život prožet je socijalnim

idejama i pitanja kolektiva su

dominantna

Umjetnik se ne može oteti htijenjima

novoga društva i stajati izvan

kolektiva

Jer je umjetnost izraz naziranja svijeta

Jer su umjetnost i život jedno

Objavljeno na naslovnoj stranici kataloga prve izložbe Zemlje
koja je otvorena u Salonu Ullrich u Zagrebu 5. studenoga 1929. godine.